

Біленський заклад загальної середньої освіти I – III ступенів
Володимирецької селищної ради

Схвалено
Рішенням методичного об'єднання
«Педагогічні сходинки»
від 29 серпня 2022 р
Протокол №1

Схвалено
Рішенням педагогічної ради
від 30 серпня 2022 р.
Протокол №1

Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти (інтегрований курс)
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДЛЯ 5 КЛАСУ

Розроблено на основі модельної програми

Модельна навчальна програма «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти (інтегрований курс) 5 – 6 класи» для закладів загальної середньої освіти. (автори Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. О., Секиринський Д. О., Щупак І. Я.)

Зміст навчальної програми забезпечує підручник
«Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» підручник інтегрованого курсу для 5 класу
(автори Щупак І.Я., Власова Н.С., Кронгауз В.О., Павловська – Кравчук В. А., Секиринський Д. О.).

Підготувала Галина Блищик

2022/2023 н. р.

<i>№</i>	<i>Тема заняття</i>	<i>Зміст теми</i>	<i>Види навчальної діяльності</i>	<i>Результати навчально-пізнавальної діяльності</i>
Розділ I. Вступ. (2 год.)				
	Вступ. Її величність історія.	<p>1.1. Історія як наука, що вивчає діяльність людей у минулі часи</p> <p>1.2. Історія як навчальний предмет</p> <p>1.3. Історична пам'ять та як її зберегти.</p> <p>Історія довкола нас</p> <p>1.4. Історія України як складова європейської історії</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Укладання пам'ятки «Як працювати з підручником». ● Фронтальна робота (розповідь, пояснення, бесіда, шкільна лекція, перегляд фільму тощо) в поєднанні з проблемним, інформаційним і пояснювально-ілюстративним викладом навчального матеріалу. ● «Мозковий штурм», обмін думками — активне спілкування. ● Дидактичні ігри, історичне лото, «хмарки слів». Читання вголос і пояснення (коментування) тексту, ознайомлення з рубриками підручника. ● Початок укладання історичного словника 	<p>Після цього уроку учень/учениця навчаться:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● усвідомлює, навіщо треба вивчати історію; ● розуміє, що вивчає історія як наука та як шкільний предмет; ● правильно користується підручником; ● добирає інформацію за заданими критеріями; ● визначає значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства; ● виокремлює основне і другорядне в тексті; ● виявляє розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах; ● використовує пошукові системи для отримання інформації, дізнається значення незнайомих слів; ● пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії
	Вимірювання часу тепер і в минулому	<p>2.1. Вимірювання часу тепер і в минулому.</p> <p>2.2. Доба, рік, століття.</p> <p>2.3. Календар і календарні системи.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота. ● виконання хронологічних задач, у яких потрібно: співвіднести рік — століття — тисячоліття — еру; встановити тривалість і віддаленість подій; розмістити події на лінії часу та за допомогою неї визначити послідовність подій; виконати завдання з визначення співвіднесення різних подій; 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Знати, як відбувається відлік часу в історії; ● розуміти, як розташувати події в хронологічній послідовності; ● знати, що таке історична карта та яку інформацію можна за нею отримати; ● розуміти відмінності одиниць вимірювання історичного часу (рік — століття — тисячоліття — ера) і співвідносити їх; ● розрізняти системи літочислення, пояснювати їх
Розділ II. Як пізнають історію? (20 год.)				

Як рахують час історики.	3.1. Календарний час. 3.2. Як рахують час історики. 3.3. Історичний час.	<ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота (евристична бесіда). ● Укладання історичного словника. ● Індивідуальна робота (робота зі стрічкою часу, хронологічною таблицею, розв'язування хронологічних задач, складання ментальної карти, складання «хмарки слів» тощо). Обмін думками, спілкування. 	<p>на прикладах;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● використовувати поняття й терміни «хронологія», «період (епоха)», «тисячоліття», «століття».
Періодизація історії	4.1. Зв'язок періодизації історії з історичним часом. 4.2. Критерії для виокремлення історичних періодів 4.3. Періодизація історії України та всесвітньої історії	<ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота (евристична бесіда). ● Робота з лінією часу; ● Взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання вправ з орієнтування в історичному часі та деяких проявів історичного мислення. ● Пояснення вчителя/вчительки; ● одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; ● Вправи «Хронологічний ланцюжок», «Співвіднесення історичних подій». 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● розуміти, як встановлюється одночасність, тривалість і віддаленість подій; ● будувати лінію часу, встановлювати за нею послідовність, тривалість і віддаленість історичних подій, явищ та процесів; ● розташовувати події в хронологічній послідовності й створювати хронологічну таблицю. <p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● встановлює одночасність подій в історичному просторі, тривалість подій, явищ, процесів та їх віддаленість одних від одних (у межах теми, з допомогою вчителя); ● використовувати поняття «історична періодизація».
Хронологія — наука про час. Що називають плинністю часу	5.1. Хронологія як допоміжна історична дисципліна 5.2. Латинські (римські) цифри 5.3. Плинність часу в історії	<ul style="list-style-type: none"> ● Пояснення вчителя/вчительки; ● одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань; ● Вправи «Хронологічний ланцюжок», «Співвіднесення історичних подій». 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● усвідомлює плинність часу, його цінність та швидкоплинність у житті людини; ● знати, що таке історична карта та яку інформацію можна за нею отримати.
Практична робота	6.1. Шкала часу. 6.2. Хронологічна таблиця. 6.3. Хронологічні задачі		
Тематичний контроль	8.1. Як змінювалися уявлення про історичний простір 8.2. Як змінювалися уявлення про історичну карту	<ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота (евристична бесіда). ● Індивідуальна робота (робота з атласом, контурною картою, бесіда). 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● знає, де розгортаються історичні події і як змінювалася карта ● використовувати поняття й терміни «історична

Історико-географічний регіон	8.3. Історія України на картах	<ul style="list-style-type: none"> ● Групова робота (робота над єдиним завданням у малих групах керованих лідерами — робота з історичною картою, презентація результатів роботи). ● Пояснення вчителя/вчительки супроводжується роботою з картографічним матеріалом; ● одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань на орієнтацію в історичному і географічному просторі; ● дидактичні ігри. ● Взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп під час виконання вправ з орієнтування в історичному просторі та деяких проявів історичного мислення. 	карта», «картосхема», «контурна карта», «історико-географічний регіон», «територіальні межі», «державний кордон».
	9.1. Історико-географічні регіони України 9.2. Читаємо й аналізуємо карту		<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● уміти працювати з історичною картою; ● розкривати перебіг історичних подій, використовуючи карту та інші джерела інформації; ● виокремлювати основні елементи історичної карти та пояснювати їх значення; ● розрізняти сталі та змінні об'єкти карти світу впродовж історії; ● відмінності між історичною, контурною та географічною картами. ● співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо); ● розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти
Як змінювалися карти впродовж історії	10.1. Зміни на карті світу впродовж історії. 10.2. Моделювання простору в минулому і сьогодні. 10.3. Моє рідне місто/село на мапах впродовж історії	<ul style="list-style-type: none"> ● «Мозковий штурм», фронтальна бесіда, обговорення. ● Практична робота. Моделювання простору в минулому і сьогодні. ● Учнівський міні-проєкт «Моє рідне село/місто на мапах впродовж історії». ● Робота зі словником 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти ● зіставляє картографічну інформацію різних історичних періодів; ● виокремлює основні елементи карти та пояснює їх значення; ● визначає орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження; ● визначає на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій. ● позначає розміщення об'єктів на карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані; ● позначає розміщення об'єктів на карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані;

**Практична
робота.**

Вчимося працювати з контурною картою

- 11.1. Термінологічний словник
- 11.2. Що таке контурна карта
- 11.3. Робота з контурною картою

**Джерела
інформації**

- 12.1. Історична галерея
- 12.2. Якими бувають історичні джерела
- 12.3. Як працювати з історичним джерелом

- Пояснення вчителя/вчительки;
- одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань;
- дидактичні ігри;
- Взаємодія учнів та учениць під час виконання вправ на розрізнення видів історичних джерел або добирання джерел для опису історичних подій, явищ та процесів.
- Виконання вправ із добирання інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем.

- зіставляє картографічну інформацію різних історичних періодів;
- усвідомлює залежність історії людства від географічного фактора.

Після цього уроку учень/учениця:

- розрізняти джерела інформації за видами (матеріальні/ нематеріальні, первинні/вторинні, текстововізуальні тощо);
- розрізняти тексти історичного й соціального змісту, виокремлювати в них основне і другорядне та формулювати запитання різних видів до тексту, медіатексту та візуальних джерел;

Тематичний контроль

Розділ III. Джерела пізнання минулого і сучасного. (15 год.)

**Історичне
джерело. Речові
джерела.**

- 14.1. Джерело інформації. Типи та види історичних джерел. Факт і судження (ставлення). Історична подія.
- 14.2. Археологія. Археологічна пам'ятка. Археологічні культури. Археологія України.
- 14.3. Монети, печатки і герби. НумізMATика і геральдика

- Фронтально-колективна робота (обговорення, порівняння, вирішення проблемних питань, евристична бесіда).
- Індивідуальна робота (робота з джерелами інформації, алгоритм проведення історичного дослідження).
- Групова робота (робота з критичного опрацювання історичних джерел різних типів у групах).

Після цього уроку учень/учениця:

- формулює питання різного типу до тексту/ медіатексту, візуальних джерел;
- визначає тему й походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації;
- застосовує критерії визначення достовірності інформації (з допомогою вчителя);
- усвідомлює суб'єктивний характер історичних джерел, їх залежність від часу створення та

Усні історичні джерела

- 15.1. Фольклор. Історична пісня. Історична легенда. Історичний переказ.
- 15.2. Міф та міфологія. Казки.
- 15.3. Свідчення очевидців як історичне джерело. Інтерв'ю

- Робота з підручником, читання вголос, відповіді на запитання.
- Укладання пам'ятки «Як провести історичне дослідження».
- Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нотаток» — сформулювати основні поняття уроку, підсумок уроку).
- Робота в групах зі зразками речових джерел.

- Фронтальна робота. Індивідуальна робота (робота над проектом з використанням свідчень очевидців, методу «усної історії»).
- Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані в постійні групи для

- особистості автора;
- розрізняє джерела інформації за видами (матеріальні/нематеріальні, первинні/вторинні, текстово-візуальні тощо);
- пояснює способи нагромадження та пошуку інформації;
- розрізняє факт і судження в запропонованому тексті/ медіатексті;
- визначає придатність отриманої інформації для добору аргументів з допомогою вчителя
- усвідомлює необхідність обережного ставлення до речових джерел, їх цінність та завдання охорони і збереження джерел;
- формулює запитання щодо достовірності інформації з різних джерел;
- розпізнає прояви маніпулювання інформацією на конкретних прикладах;
- зіставляє джерела інформації щодо достовірності та повноти;
- використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження;
- визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (в межах теми)

Після цього уроку учень/учениця:

- вміє підготувати повідомлення про історичні події на основі усних свідчень очевидців;
- вміє опрацювати та критично осмислити історичну пісню, легенду, міф;
- виявляє розбіжності в тлумаченнях минулого та

Письмові інформаційні джерела	<p>16.1. Літописні хроніки. Історичні документи.</p> <p>16.2. Мемуари. Спогади. Автобіографія.</p> <p>Лист. Літературні дописи.</p> <p>16.3. Письмові джерела дослідження сучасного суспільства. Фейки</p>	<p>розв'язання конкретних навчальних завдань).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Прослуховування аудіофайлів, історична пісня. ● Перегляд народних казок <ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота (пояснення, бесіда, опитування). ● Групова робота (робота з писемними історичними джерелами, метод блочної дискусії — учитель або заздалегідь підготовлена група подає новий матеріал у формі зіткнення різних поглядів на проблему, наводить аргументи, але не робить остаточних висновків. Після висвітлення питань кожного блоку групам надається право взяти участь у міжгруповій дискусії, висловити власну точку зору на проблему). ● Індивідуальна робота (практичні справи). ● Вправа «Обміркуймо вислови» 	<p>сучасного на конкретних прикладах;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● використовує пошукові системи для отримання інформації, дізнається значення незнайомих слів; ● усвідомлює цінність усних джерел, завдання їх збирання та збереження; ● використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення <p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● вміє опрацювати та критично осмислити писемне історичне джерело; ● вміє за допомогою історичного документа встановити основні характеристики історичної події (діячів, хронологічні рамки, автора документа, зміст тощо); ● визначає риси/ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела; ● визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (в межах теми); ● використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти; ● розрізняє тексти соціального й історичного змісту; ● пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах; ● розрізняє факт і судження в запропонованому тексті/медіатексті; ● усвідомлює цінність письмових джерел, завдання їх збирання та збереження; ● усвідомлює значення особистості автора джерела для розуміння його змісту <p>Після цього уроку учень/учениця:</p>
Аудіовізуальні	17.1. Пам'ятки образотворчого	<ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота (пояснення, 	

джерела	<p>мистецтва. Малюнки, картини. Фото- і кінохроніка.</p> <p>17.2. Мережа інтернет як інформаційне джерело.</p> <p>17.3. Аудіовізуальні джерела дослідження сучасності</p>	<p>перегляд фото-, кінодокументів). Групова робота (за методикою змінних груп, кожна з яких вивчає окремий аспект теми (кожен учень працює з одним питанням). Для вивчення його учні з різних груп, що розглядають однакове питання, поєднуються в тимчасові (змінні) групи, а потім повертаються до своїх груп і розкривають сутність питання, над яким вони працювали).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Індивідуальна робота (аналіз візуальних джерел, побудова алгоритму роботи з візуальними історичними джерелами). ● Практична робота — робота з фотографією із сімейного архіву 	<ul style="list-style-type: none"> ● розрізняє між інших візуальні джерела; ● описує та критично осмислює візуальні джерела; ● критично сприймає матеріали фото- та кінохронік; ● вміє побудувати алгоритм роботи з візуальними джерелами та за алгоритмом їх опрацювати; ● визначає риси/ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела; ● визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (в межах теми); ● усвідомлює цінність візуальних джерел, завдання їх збирання та збереження; ● усвідомлює значення особистості автора джерела для розуміння його змісту
Етнографічні джерела	<p>18.1. Етнографія.</p> <p>18.2. Антропология.</p> <p>18.3. Лінгвістика</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Індивідуальна робота (складання запитань до етнографічного джерела). ● Фронтально-колективна робота (постановка перед класом проблемних питань або пізнавальних завдань, у вирішенні яких беруть участь усі учні: вони пропонують варіанти розв'язання, перевіряють, обґрунтовують, розвивають найбільш вдалі, відкидають неправильні. Вчитель при цьому керує колективним пошуком рішень, спрямовує пізнавальну активність учнів) 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● розрізняє та виділяє етнографічні джерела з-поміж інших історичних джерел; ● виявляє чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів); ● описує побут, традиції та звичаї свого народу; ● наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні — топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо; ● усвідомлювати відмінності між різними етносами та цінність взаємодії і взаємовпливів між ними, міжетнічних контактів та співробітництва <p>Після цього уроку учень/учениця:</p>
Збереження та	<p>19.1. Бібліотека. Музеї та експонати.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота (пояснювально- 	

дослідження інформаційних джерел	<p>Архів.</p> <p>19.2. Медіатека. Реставрація. Робота історика з джерелом.</p> <p>19.3. Джерелознавство. Історико-культурна спадщина</p>	<p>ілюстративний виклад матеріалу).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Групова робота «Коло ідей». Метою є вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей і залучення всіх учнів до обговорення поставленого питання. Технологія застосовується, коли всі групи мають виконувати те саме завдання, яке складається з кількох питань (позицій, проблем), які групи представляють по черзі. Коли групи завершують виконувати завдання і готові подати інформацію, кожна з них по черзі озвучує лише один аспект проблеми, що обговорювалась. ● Продовжуючи по колу, учитель запитує всі групи по черзі, поки не вичерпаються ідеї. ● Це дасть можливість кожній групі розповісти про результати своєї роботи, уникаючи ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію). ● Робота в групах з навчальними текстами і зразками речових, писемних, візуальних та усних джерел. 	<ul style="list-style-type: none"> ● знає, як на основі різних типів історичних джерел скласти картину минулого; ● вміє критично опрацьовувати історичне джерело; ● визначає пам'ятки історії та культури, описує їх; ● визначає риси/ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела; ● усвідомлює цінність історичних джерел для сучасної людини, значення їх збирання і збереження; ● розрізняє пам'ятки історії та культури, історичні події, осіб та їх вчинки, соціальні об'єкти та явища за певними ознаками; ● порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їх значення; ● описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури
Практична робота	<p>Як ми дізнаємось про минуле й сучасне</p> <p>20.1. Термінологічний словник</p> <p>20.2. Вчимося працювати з джерелами інформації</p> <p>20.3. Історичне лото</p>		
Тематичний контроль			

Розділ IV. Історія навколо мене. (17год.)

Де можна	22.1. Перші музеї	<ul style="list-style-type: none"> ● Фронтальна робота (пояснення, <p style="text-align: right;"><i>Після цього уроку учень/учениця:</i></p>
-----------------	-------------------	---

**«побачити»
історію**

22.2. Найбільші сучасні музеї світу
22.3. Національні музеї України

обговорення, порівняння, аналіз).

- Групова робота «Синтез думок».

Після об'єднання в робочі групи й виконання завдання учні передають свій варіант іншим групам, які доповнюють його своїми думками, підкреслюють те, із чим не погоджуються.

- Опрацьовані таким чином матеріали передають експертам, які знову ж та зіставляють написане із власним рішенням, роблять загальний звіт, котрий обговорює весь клас).
- Індивідуальна робота (робота з картою).
- Екскурсія (онлайн-подорож) в місцевий музей/архів/ бібліотеку/ історико-архітектурний заповідник

- розуміє важливість та значення музеїв та заповідників;
- визначає вид музеїв;
- називає основні сучасні музеї світу;
- називає та показує на карті великі музеї України;
- добирає інформацію за заданими критеріями;
- формулює висновок, судження на основі наведених фактів;
- усвідомлює значення музеїв для розуміння історії сучасною людиною;
- дотримується визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку;
- наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні — топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо

**Де можна
«почути»
історію**

23.1. Походження термінів і понять, які ми вживаємо
23.2. Наші імена — це теж історія

- Індивідуальна робота (робота з термінами, поняттями, топонімічними творами)
- Взаємодія пар або малих груп учнів та учениць під час виконання колективних або індивідуальних завдань

Після цього уроку учень/учениця:

- знає, як пов'язана мова народу та його історія;
- розуміє, як формувалися історичні та географічні назви;
- співвідносить зв'язок місцевих географічних назв з історичними особами й подіями;
- пояснює походження назви «Україна»;
- пояснює походження понять, назв, імен;
- розрізняє топонімічні твори, працює з ними.

**Історія в
географічних
назвах**

24.1. Топоніміка. Історичне походження назв сучасних країн
24.2. Походження назви «Україна»
24.3. Топонімічні легенди рідного краю

- Фронтальна робота (ознайомлення з матеріалом, виконання тренувальних вправ, бесіда).
- Групова робота. «Пошук інформації» — командний пошук інформації, що

Після цього уроку учень/учениця:

- добирає інформацію за заданими критеріями;
- формулює висновок, судження на основі наведених фактів;
- усвідомлює цінність і значення мови для

		<p>доповнює раніше прочитану лекцію або матеріал попереднього уроку, або домашнього завдання, а потім відповіді на запитання.</p>	<p>використовуються в межах теми;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно- культурні спільноти, співвідносить себе з ними; ● пояснює причини та наслідки культурного розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу розуміння історії сучасною людиною; ● добирає приклади, які розкривають поняття/терміни, що
<p>Історична пам'ять та історичні пам'ятки</p>	<p>25.1. Формування історичної пам'яті, культура пам'яті 25.2. пам'ятки історії як джерело інформації. 25.3. Пам'ятники</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Пояснення вчителя/вчительки, що супроводжується коментованим читанням підручника та додатковим роз'ясненням ключових понять. ● Взаємодія пар або малих груп учнів та учениць під час виконання колективних або індивідуальних завдань ● Читання вголос та обговорення тексту. ● Вправа «Групування» або «Кластер» 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● розуміти поняття, ознаки й складники культури суспільства, особливості української культури, найважливіші українські звичаї і традиції; ● використовувати терміни й поняття «культура», «різноманітність»; ● адаптувати свою поведінку до певних ситуацій, зважаючи на набутий досвід.
<p>Пам'ятки архітектури й мистецтва</p>	<p>26.1. Найдавніші архітектурні пам'ятки світу 26.2. Пам'ятки архітектури й скульптури України 26.3. Живопис</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Групова робота «Ажурна пилка» — дає можливість працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий проміжок часу. Спочатку учень працюватиме в «домашній» групі. Потім він в іншій групі буде виступати в ролі експерта з питання, над яким він працював у «домашній групі», та отримує інформацію від представників інших груп. В останній частині заняття учень знову повертається в свою «домашню» групу, для того, щоб поділитися тією інформацією, яку йому 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● знає види пам'ятників (бюст, меморіальна дошка, триумфальна арка, статуя, обеліск, колона); ● розуміє, для чого проводять дослідження певних територій, яку інформацію може надати історична пам'ятка; ● розпізнає історичні пам'ятки та пам'ятники; ● вміє описувати історичну пам'ятку за алгоритмом; ● розпізнає символічний зміст пам'ятників «читає» їхню композицію.

Історичне красзнавство	27.1. Історія рідного краю 27.2. Історія повсякдення. 27.3. Родинна історія	надали учасники інших груп. ● Читання вголос та обговорення тексту. ● Вправа «Гронування» або «Кластер» ● Фронтальна робота (обговорення, порівняння. оцінка, перегляд відео- та фотодокументів, робота з картою). ● Вправа «Кола Вена» (поняття: історія — історична пам'ятка — пам'ятник). ● Практична робота — складання опису пам'ятки історії України або світу (на вибір)	Після цього уроку учень/учениця: ● показує на карті місцезнаходження визначних пам'яток культури світу та України; ● усвідомлює цінність історичних пам'яток та необхідність їх збереження і дослідження; ● порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їх значення; ● описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури
Практична робота.	Вчимося створювати екскурсійний маршрут 28.1. Поняття екскурсійного маршруту 28.2. Алгоритм створення екскурсійного маршруту		
Тематичний контроль			
Узагальнення «Дослідники історії» 16 год.)			
Як людина досліджує минуле	30.1. Головні цілі пізнання минулого 30.2. Форми історичних досліджень 30.3. Методи історичних досліджень	● Написання повідомлення для інтернет-спілкування на обрану тему ● Спілкування в колі/фронтальна бесіда. ● Ранжування тем і понять розділу відповідно до особистого інтересу та розуміння користі.	Після цього уроку учень/учениця: ● знає, навіщо і як учені досліджують минуле; ● розуміє, як історики відшуковують та аналізують нову інформацію про минуле; ● дізнається що вивчає історія та хто такі історики ● визначатиме роль людини в історії ● виокремлюватиме основне і другорядне в тексті ● формулюватиме питання до тексту.
Моя майбутня професія — історик	31.1. Як працюють історики 31.2. Фах історика. Історичне мислення 31.3. Становлення історичної науки. видатні історики минулого і сучасності	● Групова робота (практична робота — реконструкція історичних подій за історичними джерелами). ● Складання уявного інтерв'ю у відомого історика. ● Учнівська конференція, презентація учнівських проєктів	Після цього уроку учень/учениця: ● описує роботу історика; ● висловлює власну думку щодо особливостей професії історика; ● усвідомлює складність і цікавість роботи історика, особистісні мотиви його роботи ● вміє проводити історичне дослідження;

Навіщо потрібна історія	31.1. Історична закономірність і випадок 32.2. Історична альтернатива 32.3. Прогрес і регрес. Цивілізація	<ul style="list-style-type: none"> ● Групова робота (практична робота — реконструкція історичних подій за історичними джерелами). ● Спілкування в колі/фронтальна бесіда. ● Тренінгове заняття зі створення власних чек-листів. 	<ul style="list-style-type: none"> ● аналізує історичну інформацію на основі історичних джерел різних типів; ● усвідомлює цінність роботи історика та значення цієї роботи для розуміння сучасного світу
“Сенс” історії. Багатоманітність історії	33.1. Чи все вже досліджено? 33.2. Як бути об'єктивним дослідником 33.3. Практичні завдання	<ul style="list-style-type: none"> ● Групова робота (практична робота — реконструкція історичних подій за історичними джерелами). ● Спілкування в колі/фронтальна бесіда. ● Учнівська конференція, презентація учнівських проектів ● Рольова гра «Екскурсоводи» (увявити себе істориком-екскурсоводом і провести усну екскурсію музеєм історії) 	<p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● виявляє і розрізняє з допомогою вчителя причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів; ● усвідомлює складність і цікавість роботи історика, особистісні мотиви його роботи ● зіставляє вибрані події з історії родини, рідного краю та України; ● формулює судження про вчинки історичних осіб і сучасних діячів, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду. <p>Після цього уроку учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● добирає інформацію за заданими критеріями ● визначає значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства ● виокремлює основне і другорядне в тексті ● формулює питання різного типу до тексту/медіатексту, візуальних джерел. ● пояснює своє ставлення до історичних фактів і осіб, подій власного життя; ● добирає приклади, які розкривають поняття/терміни, що використовуються в межах теми;
Практична робота. Урок-узагальнення з курсу	Історичне міні-дослідження: «Досліджуємо історію свого роду» 35.1. Історичний брейн-ринг 35.2. Історичний квест 35.3. Історія в інфографіці		